

Epiloog van Jacques Haers

DE BEMOEDIGING DIE DOET LEVEN!

Peter Tom Jones en Vicky De Meyere zijn bevoegen en competente werkers van het eerste uur in wat steeds duidelijker naar voren treedt als de grote uitdaging voor onze wereld en voor ons samenleven, ook met de natuur om ons heen. Nu reeds vallen er slachtoffers door de wereldwijde milieucrisis, nu reeds stuikt de geruststellende controle ineen die we altijd gemeend hebben te kunnen uitoefenen op onze natuurlijke omgeving. Peter Tom Jones en Vicky De Meyere schudden mensen wakker en ze ontrafelen moeilijke processen en verbanden. Gepassioneerd stellen ze het eco-scepticisme aan de kaak. Hun nieuwe boek onthult ook hun inzet voor een proactieve, concrete en constructieve aanpak van uitdagingen die velen onder ons dreigen te verlammen. *Terra Reversa* is een bemoedigend boek: onze snel veranderende levensomstandigheden worden verhelderd (*enable*), lezers leren zien hoe bedreigende crisissen ook mogelijkheden inhouden (*encourage*) en ze krijgen van auteurs die hun eigen engagement niet onder stoelen of banken steken (*exemplify*) suggesties voor doenbare acties en levensgewoontes (*engage*). In dit boek is inspirerend leiderschap te vinden op een ogenblik dat velen onder ons zich machteloos voelen en het vertrouwen verloren hebben in sociaal verantwoord politiek handelen dat de lange termijn ernstig weet te nemen. Peter Tom Jones en Vicky De Meyere raken dat krachtveld diep in onszelf, dat ons verbindt met onze leefwereld, en waar we vanuit de energie van de werkelijkheid zelf creatief en hoopvol worden.

Peter Tom Jones en Vicky De Meyere hebben een brede, transdisciplinaire kijk op de huidige crisis. Ze weten dat verschillende perspectieven in samenspel moeten treden om een duurzame planetaire ontwikkeling tot stand te brengen, ze benadrukken de nauwe samenhang tussen milieu en sociale rechtvaardigheid, ze hebben een globale blik en schuwen de lokale beetjes niet (glokale benadering), ze dagen hun vrienden uit om hun eigen invalshoeken als een constructieve bijdrage aan te leveren. Dat doen ze ook met de theoloog die ik ben. Het aanwakkeren van een cultuur van hoop en het stimuleren tot concrete daden, hoe kleinschalig ook, is een mooi voorbeeld van wat bevrijdingstheologen 'bevrijdend

handelen' noemen te midden van bedreigende en helse omstandigheden. Bij het lezen van *Terra Reversa* gaan bij theologen enkele gevoelige snaren trillen, zoals de zoekende dynamiek van het *zien* – bewogen worden door het lot van mensen en van de natuur die nu reeds het prijskaartje van de milieucrisis aan den lijve ondervinden; ontwikkelen van modellen om deze crisis op een veelzijdige wijze te analyseren –, *oordelen* – leren 'nee' te zeggen tegen attitudes en denk- en handelwijzen die onze leefwereld en ons samenleven schaden, door 'ja' te zeggen tegen duurzame en zorgzame leefgewoontes –, *handelen* – zowel in het grote als in het kleine, in het structurele als in het persoonlijke, veranderingsprocessen behartigen.

In de volgende paragrafen breng ik enkele theologische termen ter sprake, niet om hier onmiddellijk over God of Gods engagement in onze wereld te spreken, maar om de menselijke kracht van deze uitdrukkingen tot zijn recht te laten komen als een dienst aan de reflectie over de opbouw van een duurzame wereld.

De worstcasescenario's die wetenschappers ons voorhouden in verband met de opwarming van de Aarde en de wereldwijde klimaat- en milieucrisis, lijken wel doemprefetieën. Ze bieden ons minstens een gewijzigde geografie van het aardoppervlak en soms het apocalyptische beeld van een helse wereld, een op hol geslagen planeet en niet meer te bemeesteren natuurprocessen. De omstandigheden voor het leven zoals we het nu kennen en meer in het bijzonder voor het menselijke leven, zijn grondig aan het veranderen. We hebben er als het ware een nieuwe voorstelling van de 'hel' bijgekregen, naast de realiteit van wereldwijde armoede en onrecht, of van geweld dat zo vernietigend wordt als een genocide. We weten nu met zekerheid dat we binnen een niet al te lange tijdsspanne onze atlanten zullen moeten hertekenen: politiek, economisch, agrarisch, qua infrastructuur, bevolking, ziektepatronen, ... Waagt men het in zo'n context nog dat mooie woord 'schepping' in de mond te nemen, een woord dat wijst op een samenhangende, mooie en harmonieuze wereld, met een eigen dynamische groeikracht, waarvan de mens een betekenisvol onderdeel is? Heeft de mens niet precies dat vertrouwen en de hoop die Gaia in hem stelt, verraden en zijn macht misbruikt? Die vraag klinkt negatief, zo negatief zelfs dat sommigen menen dat de mens beter van het aardoppervlak zou verdwijnen. Theologen zullen de vraag ook anders, positiever, willen stellen: hoe kunnen we als mensen – machtige mensen, die in staat zijn wereldwijde evenwichten te verstoren, zoals grote vulkaanuitbarstingen of een meteorietinslag dat doen – in de wereld waartoe we behoren constructief te werk gaan, zodat de Aarde als geheel

er beter van wordt? Kunnen we dat 'beter' uitklaren en concrete – economisch, politiek, sociaal, ... – inhoud geven, een gesprek op gang trekken over wat het kan betekenen? Wat helpt en wat helpt niet? Theologen spreken hier over 'gemeenschappelijke onderscheidingsprocessen' waar samen, mens en natuur in gesprek, gezocht wordt naar de betekenis van groei en duurzaamheid, waar keuzes gemaakt worden om vruchtbare levenswijzen te bevorderen en destructief gedrag te vermijden, waar ten slotte ook geleerd wordt van de fouten die in zoekprocessen steeds weer en om allerhande redenen gemaakt worden. Hoe leren wij, mensen, op een bescheiden, niet controlerende en toch creatieve wijze te luisteren naar dat gesprek dat de natuur waartoe wij behoren, is en daarin een constructieve bijdrage te leveren?

Het woord 'schepping' drukt een droom uit over de Aarde waarop en de werkelijkheid waarin wij leven – een droom of een visioen waarvan we de contouren niet precies kennen maar waaraan we wel 'samen' werken. Het woord 'schepping' verwijst ook naar een door mensen te respecteren weerbaarheid en eigenzinnigheid van de natuur en van alle schepselen. We beseffen steeds beter dat er doodlopende wegen zijn in ons omgaan met de natuur, we hebben ons meer dan eens vergist door een ongepaste zelfbewondering waarin we onszelf onterecht tot 'heersers' of 'hoeders' van de planeet promoveren, we zoeken en proberen te leren van onze vergissingen en trachten te onderscheiden welke de levengevende wegen zijn voor onszelf, voor onze planeet, en zelfs voor het hele universum. Heeft deze planeet zich in de mensen een creatief levengevend wezen gegeven of bevindt de evolutie zich hier op een doodlopend spoor? Dat zal zich in de zeer nabije toekomst uitwijzen. Onze situatie vraagt nieuwe en complexe vormen van denken en kijken naar de werkelijkheid, nieuwe wereldbeelden en een vernieuwde ethische blik, nieuwe vormen van wetenschap, en nieuwe vormen van technisch, politiek, maatschappelijk en economisch handelen. We bevinden ons op een kritisch moment dat meteen ook een opportuniteit is – theologen spreken graag van een *kairos*. Peter Tom Jones en Vicky De Meyere schetsen in hun boek de contouren van dit vernieuwde denken en handelen, van deze vernieuwde attitudes.

Peter Tom Jones en Vicky De Meyere wijzen terecht op het belang van het middenveld in de politieke beslissingsname. Als theoloog hoor ik dat graag: als uitdaging naar de christelijke traditie toe, betekent dit dat de kerken een rol kunnen en moeten spelen, ook al zullen ze daarbij enkele ideologische vooroordelen moeten overwinnen. Het woord 'kerk' verwijst naar het duurzame samenleven vanuit en rond de Heer, dat wil

zeggen naar het duurzame samenleven dat zich richt naar de levenskrachten zelf van de werkelijkheid en de vraag durft te stellen: wie of wat is 'heer' van het leven en van de werkelijkheid? Kerkelijke gemeenschappen met hun veelzijdige gelaagdheden, invloeden en mogelijkheden, kunnen een belangrijke rol spelen in de onderscheidingsprocessen die ons samenleven – niet alleen het intermenselijke samenleven, maar het veelzijdige samenleven dat een planeet opbouwt – mogelijk maken en bevorderen. Zijn 'gelovigen' als bezorgde, bewuste en bewogen mensen in staat om dit op gang te trekken? In het zoeken naar en het vormgeven aan de levenswekkende lotsverbondenheid die de werkelijkheid kenmerkt, treden de religieuze vezels van de mens naar boven: religie betekent immers de inspanning van een reflectie die verheldert wat ons bindt en ter harte gaat. Hier wordt religie overigens politiek handelen, waarin de mondige 'polis' van de natuur haar weg zoekt: zonder politiek, dit is zonder overleg en reflectie, is het overleven van mens en planeet bedreigd en dreigt het universum er een stukje eenzamer bij te worden, omdat een aantal van haar mogelijkheden verdwijnt. Peter Tom Jones en Vicky De Meyere plaatsen zich resoluut van de kant van het leven, het leven van mensen, en het leven van hun planeet. Een theoloog kan hen alleen dankbaar zijn dat zij hem ook op een nieuwe wijze doen nadenken over religie, over God, over geloof, over hoop, over vertrouwen.

Prof. Jacques Haers, KU Leuven